

Heist-op-den-Berg, Herentalsesteenweg 85

Programma van Maatregelen

Auteur:

J. Van Bavel (bureauonderzoek, veldwerkleidster)
F.R.P.M. Miedema (Aardkundige)

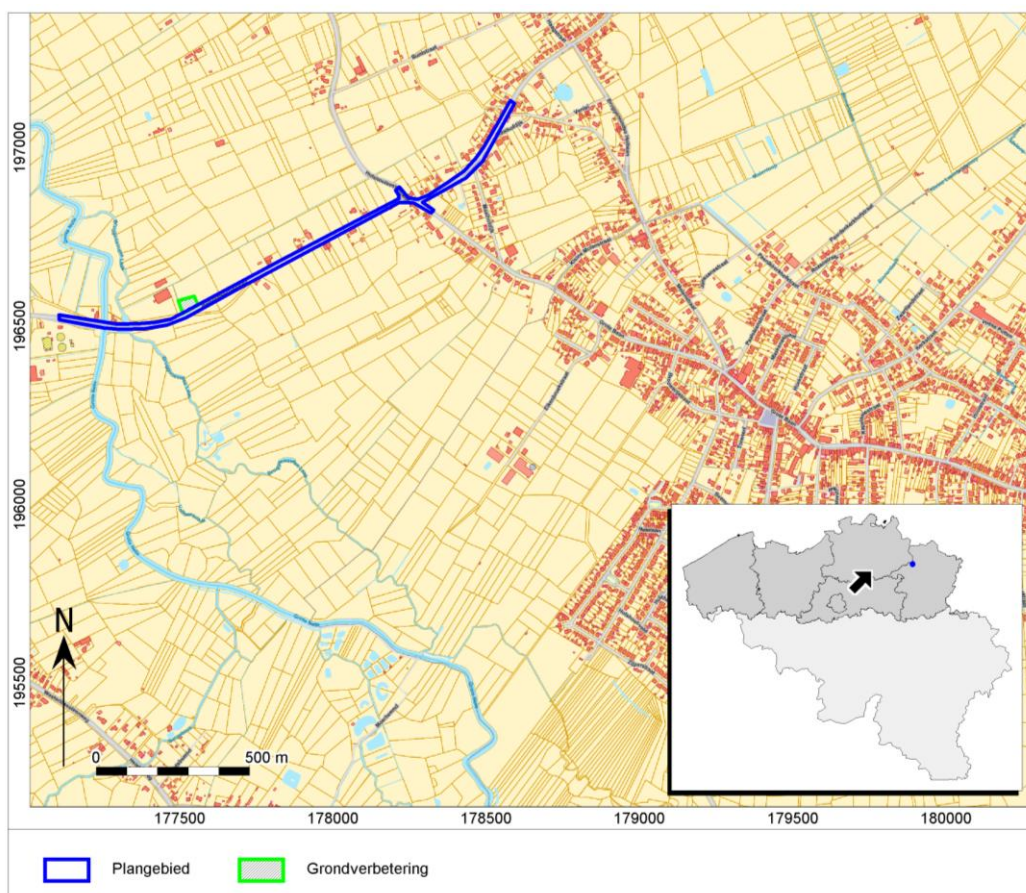
Autorisatie:

X. Alma (OE/ERK/Archeoloog/2016/00094)

1 Inleiding

In opdracht heeft Vlaams Erfgoed Centrum in oktober 2017 een nota opgesteld naar de archeologische waarde van de locatie Herentalsesteenweg 85 (afb. 1). De nota bestaat uit een landschappelijk bodemonderzoek (prospectie zonder ingreep in de bodem) en is uitgevoerd naar aanleiding van de voorgenomen inrichting van een weide voor een terrein ter grondverbetering.

Dit onderzoek volgt op een bureaustudie naar aanleiding van de voorgenomen inbuizing van baangrachten voor de Herentalsesteenweg (afb. 1, blauw omkaderde wegzone).¹

Afb. 1. Locatiekaart van het plangebied met aanduiding van het uit te voeren archeologisch onderzoek op het plan van de bestaande toestand op het terrein.

2 Het vooronderzoek zonder of met ingreep in de bodem

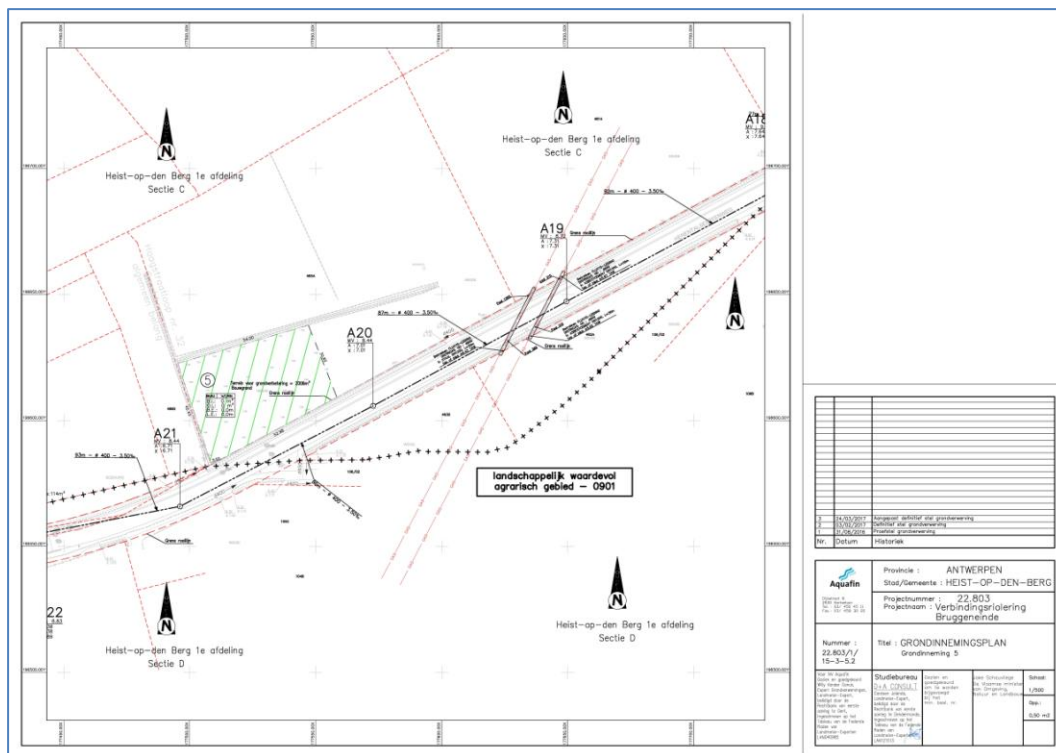
2.1 Het uitgevoerde vooronderzoek

Voor het in het bureauonderzoek onderzochte weg tracé is geen vervolgonderzoek aanbevolen.² Echter wel op de locatie van het gebied voor grondverbetering. Op dit terrein kan grond en materiaal gestockeerd

¹ Van den Notelaer 2017a.

² Van den Notelaer 2017a.

worden. De grond zal hier tot maximaal 40cm-mv worden afgegraven. Voor dit terrein zal 2006 m² van perceel 465A gebruikt worden (afb. 2). Het terrein wordt omgrensd door de percelen 466D in het westen, 461A in het oosten, 468 en 473A in het noorden en de Herentalsesteenweg in het zuiden.

Afb. 2. Locatie voor het terrein voor grondverbetering op plan toekomstige werken (groene arcering).

De consequentie van de voorgenomen ingreep kan zijn dat eventuele aanwezige waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

2.2 Aan- of afwezigheid van archeologisch erfgoed

- Bureauonderzoek

Het westen van het plangebied bevindt zich in de Vallei van de Grote Nete. Zulke valleien hebben doorgaans een lage verwachting voor bewoningssporen, maar vormden wel een interessante locatie voor jagers-verzamelaars. Meer naar het oosten stijgt het niveau van het plangebied. Een hogere positie in de buurt van een riviervallei heeft wel een hogere trefkans voor bewoningssporen. Deze tendens is overigens nog steeds zichtbaar: in de vallei (overstromingsgebied) is er amper bebouwing en wordt het gebied gedomineerd door akkerland, terwijl het hoger gelegen gebied meer bebouwd is.

Het plangebied bevindt zich in dekzandgebied. Dekzandgebieden vormen vaak een gunstige locatie voor bewoningssporen. Daar waar de Grote Nete stroomt heeft de rivier een kleig pakket over het dekzand afgezet. Deze zware en natte kleigronden hebben een lager archeologisch potentieel. Waar de kleigronden ophouden bevinden zich bodems met een plaggendek. Dit plaggendek heeft naar verwachting een diepte van minimum 60 cm. Zulke plaggendekken ontstaan wanneer armere zandgronden worden bemest met plaggen. Dit zorgt voor twee archeologische niveaus: een niveau onder het plaggendek dat alle periodes voor de plaggenbemesting bevat en een niveau erboven met de latere periodes. Een boring 100 m ten noorden van het plangebied heeft echter aangetoond dat op ca. 30 cm –mv het glauconiethoudend zand werd aangesneden. Er dient dus rekening mee gehouden te worden dat het plaggendek niet overal aanwezig is of mogelijk minder dik is dan de veronderstelde 60 cm.

Via de CAI zijn er weinig relevante meldingen bekend. Eén melding betreft enkele lithische vondsten die opgebaggerd zijn uit de Grote Nete. Deze kunnen meegenomen zijn door de stroming en betreffen dus

mogelijk geen in situ contexten. Aan de andere kant kan de invloed van de rivier ook beperkt geweest zijn en geeft het toch een indicatie van de aanwezigheid van jager-verzamelaars. Verder ten noorden van het plangebied via prospectie enkele scherven uit de nieuwe tijd gevonden. Ook deze zijn mogelijk meegebracht via bemesting en hoeven dus niet te wijzen op een archeologische context.

Op het historische kaartmateriaal valt waar te nemen dat het plangebied sinds de vroegst raadgepleegde kaart uit de tweede helft van de 18^e eeuw in agrarisch gebied ligt. De akkers op de historische kaarten komen overeen met de plaggenbodems op de bodemkaart. Sindsdien is er weinig veranderd. Alle geraadpleegde latere kaarten tonen een gelijkaardig landgebruik en heden ligt het plangebied binnen een zone die als waardevol agrarisch gebied omschreven staat. Na de tweede helft van de 17^e eeuw is er dus geen archeologische verwachting in het plangebied.

Er zijn verscheidene mogelijke alternatieven voorzien om de inbuizing van de baangrachten te realiseren. De grondverstoring van deze verschillende alternatieven is 73 cm -mv, 134 cm -mv of 64 cm -mv. Doordat eerdere rioleringswerken het overgrote deel van het plangebied tot ongeveer 120 cm -mv hebben verstoord, zal alleen het alternatief dat de grond tot 134 cm -mv zal verstoren, ongeroerde grond aantasten. De verwachting is echter dat het archeologisch niveau op minder dan 120 cm -mv ligt en het archeologische vlak bijgevolg niet intact meer is. De lage kans op een intact archeologisch niveau en de afwezigheid van directe indicaties dat het plangebied in situ archeologische resten bevat, zorgen ervoor dat het tracé vrijgegeven kan worden.

Naast de eigenlijke werken zal er ook een terrein voor grondverbetering worden aangelegd. De aanleg van dit terrein zal de grond tot maximaal 40 cm -mv verstoren. Dit terrein betreft een oppervlakte van 1006 m² binnen perceel 465A en bevindt zich binnen het overstromingsgebied van de Grote Nete. Op kaart staat de locatie aangeduid als onderhevig aan erosie waardoor geen in situ vondsten verwacht worden. Echter gezien de landschappelijke ligging, met name vlakbij een rivier van pleistocene oorsprong en in een rivierendal, is er een zekere verwachting voor vuursteenvindplaatsen. De mogelijk mesolithische vindplaats iets ten westen van het toekomstige terrein voor grondverbetering doet de verwachting dan ook stijgen. Om deze verwachting te toetsen adviseerde het Vlaams Erfgoed Centrum een landschappelijk bodemonderzoek. Het doel van dit onderzoek is het bepalen van de intactheid van de bodem en daarmee samenhangend het toetsen van het potentieel op een steentijdvindplaats. Indien de bodem intact is gebleken kan een doorstart gemaakt worden naar een verkennend archeologisch booronderzoek. De verdere details zijn terug te vinden in het bijbehorende Programma van Maatregelen.

- Landschappelijk bodemonderzoek

Aan de hand van de aardwetenschappelijke waarden kan gezegd worden dat het volledige plangebied zich bevindt op de formatie van Diest. Op quartair-geologisch niveau bestaat het oostelijke, en mogelijk het westelijke deel van het totale plangebied uit eolische afzettingen uit het pleistoceen. De Grote Nete heeft in het huidige plangebied, met het terrein voor grondverbetering, een extra fluviatiel pakket afgezet. Dit pakket bestaat uit klei, terwijl de rest van het oostelijke plangebied met de weg uit zandbodems en zandleembodems bestaat. Quasi over het gehele oostelijke plangebied, uitgezonderd waar de Grote Nete het kleiige westelijke pakket heeft afgezet ligt er een plaggenbodem. Deze plaggenbodems worden gecreëerd wanneer men eeuwenlang armere gronden gaat bemesten met plaggen en mest waardoor ze dus een goede indicatie geven dat het gebied in gebruik is geweest als landbouwgebied.

Het westen van het plangebied met het huidige onderzoeksgebied bevindt zich in de Vallei van de Grote Nete. Zulke valleien hebben doorgaans een lage verwachting voor bewoningssporen, maar vormden wel een interessante locatie voor jagers-verzamelaars. Meer naar het oosten stijgt het niveau van het plangebied. Een hogere positie in de buurt van een riviervallei heeft wel een hogere trefkans voor bewoningssporen vanaf het Neolithicum. Deze tendens is overigens nog steeds zichtbaar: in de vallei (overstromingsgebied) is er amper bebouwing en wordt het gebied gedomineerd door akkerland, terwijl het hoger gelegen gebied meer bebouwd is.

Via de CAI zijn er weinig relevante meldingen bekend. Eén melding betreft enkele lithische vondsten die opgebaggerd zijn uit de Grote Nete. Deze kunnen meegenomen zijn door de stroming en betreffen dus mogelijk geen in situ contexten. Aan de andere kant kan de invloed van de rivier ook beperkt geweest zijn

en geeft het toch een indicatie van de aanwezigheid van jager-verzamelaars. Verder ten noorden van het plangebied via prospectie enkele scherven uit de nieuwe tijd gevonden. Ook deze zijn mogelijk meegebracht via bemesting en hoeven dus niet te wijzen op een archeologische context. Er zijn geen concrete aanwijzingen dat er in de omgeving van het tracé een archeologische site ligt. Er zijn slechts twee vondstenconcentraties teruggevonden in de buurt van het plangebied, maar het is niet zeker dat deze in situ vondsten betreffen. Deze puntlocaties zijn niet goed op te sporen en kunnen tijdens uitvoering van de werken bij toeval aan het licht komen.

Op basis van het landschappelijk bodemonderzoek kan de archeologische verwachting verder afgeschaald worden. De kans op intact gebleven vuursteensites van jagers/verzamelaars uit de periode Laat Paleolithicum tot Neolithicum worden op basis van de geconstateerde verstoringen door de meanderende, holocene beekafzettingen niet intact vermoed. Op basis van deze constatering kan voldoende inzichtelijk gemaakt worden dat een archeologische site met vuursteenvindplaats hoogstwaarschijnlijk afwezig is vanwege de afwezigheid van intacte begraven dekzandlagen. De kans dat hier door de geplande ingrepen eventuele overige verdere archeologische intacte waarden worden verstoord is verder zeer klein. Verder onderzoek zou weinig of geen kenniswinst opleveren.

Gezien deze lage archeologische verwachting adviseert Vlaams Erfgoed Centrum hier geen verder archeologisch onderzoek. Het plangebied is voldoende onderzocht.

3 Advies op basis van de resultaten

Op basis van deze gegevens wordt door het Vlaams Erfgoed Centrum geen verder onderzoek geadviseerd. De geplande werkzaamheden vormen geen bedreiging voor het bodemarchief. Er hoeft geen programma van maatregelen te worden opgesteld.

Ondanks het advies tot vrijgeven van het terrein, blijven de bepalingen voor het melden van toevalsvondsten van kracht, conform artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet. De civieltechnisch uitvoerder is verplicht eventuele toevalsvondsten binnen drie dagen na ontdekking te melden bij Onroerend Erfgoed.